

25.6.2018

EOAK/2114/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Notaari Kaisu Lehtikangas

LOHJAN VANHUSTEN PALVELUKESKUS

Tarkastuspöytäkirja

Aika: 25.4.2018

Paikka: Lohjan vanhusten palvelukeskus, Alatupa
Ojamonkatu 34, 08100 Lohja

Läsnä: Oikeusasiamiehen kansliasta:
Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa
OPCAT-koordinaattori Iisa Suhonen
Notaari Kaisu Lehtikangas

Yksiköstä
Osastonhoitaja - - -

TARKASTUKSEN TARKOITUS

Oikeusasiamiehen kanslian edustajat esittivät eduskunnan apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin antaman määräyskirjan tarkastuksen suorittamista varten ja kertoivat lyhyesti apulaisoikeusasiamiehen tehtävistä.

Perustuslain 109 §:n 1 momentin nojalla oikeusasiamies valvoo, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset ja virkamiehet noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Lisäksi hänen valvontaansa kuuluvat muutkin, jotka hoitavat julkista tehtävää. Oikeusasiamies seuraa erityisesti, että hyvä hallinto sekä perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 5 §:n mukaan oikeusasiamies toimittaa tarpeen mukaan tarkastuksia perehtyäkseen laillisuusvalvontaansa kuuluviin asioihin. Erityisesti hänen on toimitettava tarkastuksia vankiloissa ja muissa suljetuissa laitoksissa valvoakseen niihin sijoitettujen henkilöiden kohtelua.

Tarkastuksen yhteydessä oikeusasiamiehellä ja hänen määräämällään eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehellä on oikeus päästä valvottavan kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti tarkastuskohteen henkilökunnan sekä siellä palvelevien tai sinne sijoitettujen henkilöiden kanssa.

Vanhuksille ympärivuorokautista palveluasumista tarjoavissa yksiköissä halutaan selvittää vanhusten saaman hoivan ja hoidon ihmisarvoa kunnioittavaa luonnetta, ja sitä, että kunnat huolehtivat myös heikommassa asemassa olevien kuntalaisten perustuslain 19 §:n mukaisesti oikeudesta sosiaaliturvaan ja huolenpitoon. Vielä kerrottiin, että eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa voidaan kohdistaa rajoitteita. Uusi tehtävä mahdollistaa esimerkiksi ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttämisen tarkastuksilla.

YK:n vammaisyleissopimuksen ratifioinnin myötä (10.6.2016) eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityistä huomiota vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen, rajoitustoimenpiteiden käyttöön, osallistumisen mahdollisuuksiin sekä toimitilojen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviin seikkoihin. Vammaisyleissopimuksen piiriin voidaan katsoa kuuluvan muun muassa muistisairaant henkilöt.

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoittamatta.

Tarkastuksen tarkoituksena oli tutustua Lohjan kaupungin ylläpitämän Lohjan vanhusten palvelukeskuksen tarjoaman asumispalvelun sisältöön ja laatuun.

YLEISKUVAUS TARKASTETTAVASTA KOHTEESTA

Lohjan vanhusten palvelukeskus sijaitsee noin kilometrin päässä kaupungin keskustasta Lohjanjärven rannalla. Palvelukeskus muodostuu kolmesta eri-ikäisestä rakennuksesta, jotka ovat yhteydessä toisiinsa. Palvelukeskuksen ryhmäkodeissa on yhteensä 171 asukaspaikkaa. Pentinkulmaksi nimetty vanhaosa on valmistunut vuonna 1981 ja siellä on kolme ryhmäkotiä. Talon alakerrassa on muun muassa kuntosali. Tarkastus tehtiin Pentinkulman talon alakerrassa toimivaan Alatuvan ryhmäkotiin, joka on tarkoitettu muistisairaille henkilöille.

ASUKKAAT

Ryhmäkodissa on yhteensä 11 paikkaa ja tarkastuksen aikana asukkaita oli yhtä paljon. Asukkaista yksi oli mies ja loput 10 naisia. Ikäjakauma oli noin 60–90 vuoteen. Asukkaat olivat pääsääntöisesti yhden henkilön hoidettavia.

Ryhmäkodissa oli kaksi kahdenhenkilön huonetta ja seitsemän yhden henkilön huonetta. Huoneissa ei ole omaa vessaa eikä suihkua. Asuminen perustui vuokrasopimukseen. Talon puolesta tuli sänky, yöpöytä ja palosuojatut verhot. Muutoin asukas sai kalustaa huoneen itse.

PALVELUT

Terveydenhoito

Lohjan vanhusten palvelukeskuksen lääkäripalvelut ostetaan yksityiseltä Doctagon yritykseltä. Alatuvassa on nimetty omalääkäri, geriatri, joka käy paikalla kolmen kuukauden välein ja tapaa asukkaita. Soittoaika lääkärille on kerran viikossa. Osastonhoitajan mukaan joku lääkärikeskuksen lääkäri on kuitenkin aina tavoitettavissa puhelimitse. Palvelukeskuksessa on käytössä Pegasos-tietojärjestelmä. Osastonhoitajan mukaan lääkäri ei näe Pegasokseen tehtyjä merkintöjä, mutta lääkärin Acutaan tekemät asiakasmerkinnät siirtyvät Pegasokseen.

Lääkkeet tilataan paikallisesta apteekista annosjakeluna kahden viikon välein. Lääkkeiden säilytys oli järjestetty asianmukaisesti lukitussa tilassa.

Fysioterapia / kuntoutus

Lohjan vanhusten palvelukeskuksessa on vain yksi fysioterapeutti, joka on keskittynyt lähinnä kotihoidon asiakkaisiin. Fysioterapeutti antaa neuvontaa ja opastusta työntekijöille.

Suun ja hampaiden terveys

Suuhygienisti käy paikalla säännöllisesti kerran vuodessa. Aukkaiden hampaat pestään päivittäin ja proteesit otetaan suusta. Osastonhoitajan mukaan suun ja hampaiden hoidosta ei tehdä kirjauksia hoito- ja palvelusuunnitelmaan.

Henkilökohtainen hygienia

Alatuvan huoneissa ei ole omaa kylpyhuonetta. Käytävillä on kolme vessaa, joista yhdessä on lisäksi suihku. Saunan yhteydessä on toinen suihkutila. Saunaa lämmitetään säännöllisesti, vaikka kaikki eivät hakua saunaan. Osastonhoitajan mukaan kaikki asukkaat tarvitsevat apua peseytymisessä. Moni asukas käy itsenäisesti vessassa, vaikka vaippoja on käytössä useilla. Osastonhoitajan mukaan tarpeenmukaisia vaippoja on riittävästi, vaikka niiden määrä on rajattu neljään vaippaan vuorokaudessa.

Ateriat, nesteytys

Palvelukeskuksessa on oma kekuskeittiö, josta ateriat tulevat Alatupaan. Osastonhoitajan mukaan suurin osa asukkaista syö itsenäisesti. Ruokaa voi saada myös yöaikaan. Aukkaiden yksilöllinen ruokavalio otetaan huomioon. Aukkaiden ravinnonsaantia seurataan punnituksilla tarvittaessa ja aina ennen lääkärintarkastusta. Asukkaat syövät ateriansa yhteistiloissa.

Ulkoilu/virkistys

Alatuvasta pääsee suoraan aidatulle sisäpihalle, jossa oli keinu ja suoja auringolta. Asukkaita ulkoiluttavat työntekijät ja työllistetyt ja osa aukkaiden omaisista on ostanut ulkoilutuspalveluja. Omavalvontasuunnitelman mukaan ulkoilutusta järjestetään keväästä syksyyn. Osastonhoitajan mukaan kaikilla asukkailla ei ole välttämättä sopivia omia vaatteita ympärivuotiseen ulkoiluun. Ryhmäkodissa on kuitenkin tarjolla ylimääräisiä vaatteita niitä tarvitseville.

Ryhmäkodissa järjestetään asukkaille lehdenlukua ja muistipelin pelaamista. Seurakunnasta käy työntekijöitä pitämässä hartaustuokioita.

Vammaisuus/esteettömyys

Ryhmäkoti Alatupa sijaitsee rakennuksen alakerrassa ja sisäänkäynti ryhmäkotiin on rakennuksen takapuolelta. Ryhmäkodin vieressä on runsaasti pysäköintipaikkoja.

Alatuvan käytävä on melko kapea ja osastonhoitaja kertoikin, että esimerkiksi pesulaverin kanssa ei mahdu kääntymään käytävästä huoneeseen tai saunatiloihin. Käytävä oli myös aika pimeä. Asukkailla ei ole käytössä hälytyslaitteita, koska he eivät osaa niitä käyttää. Hoitajilla oli hälytyslaitteet käytössä.

Itsemääräämisoikeus ja rajoitustoimenpiteet

Osastonhoitajan mukaan asukkaat saavat heräillä oman rytmin mukaisesti. Tarkastajien mennessä paikalle aamupäivällä klo 10.00 jälkeen osa asukkaista oli vielä aamiaisella yhteistiloissa.

Rajoitustoimenpiteistä oli käytössä sängynlaidat ja haaravyöt. Rajoitustoimenpiteistä päättää lääkäri ja ne kirjataan hoito- ja palvelusuunnitelmaan. Omavalvontasuunnitelmassa oli ristiriitaisia tietoja, siitä onko rajoituspäätökset voimassa toistaiseksi vai määräajan.

Hoito- ja palvelusuunnitelmat, päivittäiskirjaukset

Uuden asukkaan tullessa ryhmäkotiin asukas ja omainen täyttävät elämänkaarilomakkeen. He voivat halutessaan myös osallistua hoito- ja palvelusuunnitelman laatimiseen. Hoito- ja palvelusuunnitelmia tarkistetaan kolmen kuukauden välein tai tarvittaessa. Alatuovassa ei ole käytössä RAI-arviointia.

Saattohoito

Tarkoituksena on, että asukkaat voivat asua loppuun saakka Lohjan vanhusten palvelukeskuksessa. Kahdenhenkilön huoneissa toinen asukas voidaan tarvittaessa siirtää väliaikaisesti esimerkiksi tv-huoneeseen ja oviaukkoon voidaan asettaa sermi yksityisyyden suojaamiseksi. Osastonhoitajan mukaan saattohoidosta on järjestetty koulutusta henkilökunnalle ja tarvittaessa voi saada lisähenkilökuntaa. Osastonhoitajan mukaan Lohjalla on kotihoidon yöpartio, jonka työntekijät voivat tulla antamaan tarvittaessa suonensisäisiä lääkkeitä.

HENKILÖKUNTA

Ryhmäkoti Alatuovassa työskentelee yksi sairaanhoitaja ja kuusi lähihoitajaa. Työntekijöissä on yksi mies. Aamussa ja illassa on kaksi työntekijää vuorossa ja yöllä on paikalla yksi työntekijä. Henkilöstömitoitus on 0,63. Osastonhoitajan mukaan omaiset käyvät usein vierailmassa asukkaiden luona.

OMAVALVONTASUUNNITELMA

Omavalvontasuunnitelma ei ollut esillä ryhmäkodin tiloissa. Osastonhoitajaa ohjattiin paneemaan suunnitelma esille esimerkiksi ilmoitustaululle, jotta sitä ei tarvitse erikseen pyytää. Pentinkulman omavalvontasuunnitelma on esillä Internetissä.

PALOTURVALLISUUS

Apulaisoikeusasiamiehelle toimitettiin jälkikäteen yleinen palotarkastuspöytäkirja 9.11.2017.

VUODEN TEEMA: YKSITYISYYS

Oikeusasiamiehen kanslian erityisenä tarkastusteemana vuonna 2018 on oikeus yksityisyyteen. Tämän vuoksi tarkastuksilla kiinnitetään erityisesti huomiota myös siihen, miten tarkastuskohteessa huomioidaan henkilön yksityisyys ja toimitaan niin, että mm. toimintatavoissa ja kohtelussa yksityisyys toteutuu paremmin.

Ryhmäkodissa on kaksi kahden henkilön huonetta. Toisessa huoneessa oli lipasto keskellä jakamassa tilaa. Huoneessa ei ollut yksityisyyden suojaa esimerkiksi hoitotilanteissa, jotka mahdollisuuksien mukaan suoritettiin kylpyhuoneessa. Toisessa huoneessa oli sermi, jolla tila voidaan jakaa kahteen osaan.

Hoitajat kertoivat, että tällä hetkellä kaikki asukkaat kunnioittivat toisten asukkaiden huoneita eivätkä menneet niihin kutsumatta. Myös hoitajat koputtivat aina oveen ennen asukashuoneisiin menoa.

HAVAINNOT

Tarkastajat arvioivat yhteistilat asianmukaisiksi ja kodikkaaksi. Asukkaat puuhastelivat aktiivisesti hoitajien kanssa ja monet esittäytyivät omatoimisesti. Tilanne vaikutti luontevalta ja lep-poisalta. Yksi asukkaista esitteli tarkastajille kauniisti sisustetun huoneensa. Hän kertoi viihty-vänsä hyvin, mutta aktiivisena ja hyväkuntoisena olisi toivonut esimerkiksi vapaaehtoisystävää ulkoiluihin ja kaupoissa käyntiin.

Hoitajien kertoman mukaan omaisten vuosittainen palaute oli erittäin hyvää, jotkut asukkaat toivoivat lisää suolaa ruokaansa.

Yksikön ilmanvaihtoa oli tarkoitus parantaa lähiaikoina. Suunnitteilla oli ollut myös toisen kah-den hengen huoneen muuttaminen kahdeksi yhden hengen huoneeksi ja parin uuden wc:n rakentaminen, mutta SOTE-uudistus teki tästä hoitajan kertoman mukaan epävarmaa.

Alatupaan tehtiin toinen tarkastuskäynti 18.6.2018. Paikalla ollut työntekijä kertoi, että ryhmä-koti ollaan sulkemassa kokonaan elokuun lopussa 2018. Osa asukkaista on jo muuttanut muualle, mutta tilalle on tullut uusia asukkaita, jotka voivat asua siellä elokuun loppuun saak-kä. Asukkaiden omaisille on kerrottu asiasta omaistenpäivänä 19.5.2018.

APULASOIKEUSASIAMIES MAIJA SAKSLININ ARVIO

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin totesi, että tarkastus ei anna aihetta enempään, koska ryhmäkoti ollaan sulkemassa elokuun 2018 lopussa.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Kaisu Lehtikangas
notaari